
Magnus Henrekson

Skatter och sysselsättning

Slutreplik till Anita Nyberg*

I en artikel i denna tidskrift (Henrekson 1998a) drev jag tesen att en återgång till en högre sysselsättningsnivå i Sverige förutsätter en expansion av den privata tjänstesektorn. Analysen i artikeln visade att massarbetslösheten inte på något sätt har att göra med brist på arbetsuppgifter; mer än hälften av det totala antalet arbetade timmar i Sverige utförs utanför den reguljära arbetsmarknaden. Det fundamentala problemet är således den svenska ekonomins oförmåga att få till stånd att en tillräckligt stor andel av det totala arbetet utförs på marknaden. Exempelvis skulle det räcka att en sjundedel av det obetalda egenarbetet utfördes yrkesmässigt för att skapa i storleksordningen 600 000–700 000 nya jobb med dagens genomsnittliga årsarbetstid.¹ Enligt analysen är det i första hand den höga skatten på arbete som försvårar en överflyttning av arbetsuppgifter från den obeskattade till den beskattade (yrkesmässiga) sektorn.

Anita Nyberg (1998) reser invändningar mot att den höga skatten på arbete i Sverige är ett avgörande hinder framför allt för tjänstesektorns expansion. I Henrekson (1998b) vinnlägger jag mig om att bemöta Nybergs

kritik på samtliga punkter. Ett stort antal aspekter på skatternas betydelse för marknadssektorns omfattning och tillväxtpotentialer behandlas: Varför selektiva skattelättnader är mindre effektiva än generella, det empiriska stödet för skatternas effekter på marknadssektorns storlek, effekterna på arbetstidens könsfördelning och jämställdheten, varför det är av stor betydelse att marknadssektorn utvidgas m m. Slutsatsen av analysen var att sänkt skatt på arbete borde vara en huvudkomponent i ett samlat program för en utvidgad marknadssektor och högre sysselsättning i Sverige.

Nyberg återkommer nu ännu en gång i frågan (Nyberg 1999). Syftet med denna slutreplik är att kortfattat bemöta de nya synpunkter som framkommer där.

Vilken är huvudfrågan?

Analysen i de tidigare artiklarna tar sin utgångspunkt i det faktum att det totala antalet arbetade timmar i svensk ekonomi är knappt fjorton miljarder per år och att endast ungefär sex miljarder av dessa timmar utgörs av arbete i den beskattade marknadssektorn

Docent **Magnus Henrekson** är verksam vid Industriens Utredningsinstitut, IUI. Han forskar huvudsakligen kring företagandets villkor och förklaringar till ekonomisk tillväxt.

---

* Jag tackar Per Thulin för värdefull assistenthjälp.

1. Under antagande om oförändrad produktivitet. Om produktiviteten vid ett yrkesmässigt utförande är högre, vilket är mycket sannolikt, blir effekten på produktionen större alternativt att sysselsättningseffekten blir lägre.

(SOU 1997:17). Detta betyder att den potentielle köparen istället för att köpa tjänsten kan välja att producera den själv (eller anlita svart arbetskraft). Vad som är mest lönsamt avgörs i hög grad av den totala skatten på arbete. I fallet när hela kostnaden för tjänsten utgörs av arbetskostnad går det att visa att det lönar sig att köpa tjänsten på marknaden om (Davis & Henrekson 1999, kap 9):

$$\frac{\text{Köparens timlön före skatt}}{\text{Säljarens timlön före skatt}} \times \frac{\text{Säljarens produktivitet}}{\text{Produktivitet vid egenarbete}} > \frac{1}{1 - \text{skattekillen}}$$

Skattekillen inkluderar samtliga skatter inklusive moms och arbetsgivaravgifter som säljaren belastar köparen med. Formeln beskriver ett fundamentalt ekonomiskt samband, vilket, givet lönespridning och produktivitetsskillnader, har en avgörande betydelse för var skiljelinjen mellan arbete i och utanför den beskattade marknadssektorn kommer att gå. Låga skatter på arbete ställer mindre krav på lönespridning före skatt och/eller produktivitetsskillnader i den aktuella verksamheten för att en professionell produktion skall komma till stånd och därmed sysselsättningen på marknaden vidgas.

Kvoten $1/(1 - \text{skattekillen})$ ligger i Sverige i intervallet 2,7–4,1. I USA ligger det i rimliga inkomstlägen i intervallet 1,4–1,9 (se Henrekson 1998a för detaljerade kalkyler).² Vid lika produktivitet i tjänsteproduktionen innebär detta att köparen måste ha en timlön i sitt eget yrke som är 2,7–4 gånger vad säljaren har för att det ska löna sig att köpa tjänsten. I USA räcker det att den är 40 till 90 procent högre. Om både köpare och säljare har samma lön i sina respektive yrken måste den professionelle tjänsteproducenten i Sverige ha en produktivitet som är 2,7–

4 gånger produktiviteten vid ”gör-det-själv”. I USA räcker det att den professionelle är 40 till 90 procent bättre för att marknadsproduktion skall vara privatekonomiskt mest fördelaktigt.

Mot bakgrund av detta grundläggande samband försöker jag i mina artiklar visa att en ekonomi med ett lägre skatteuttag på arbete på lång sikt, allt annat lika, tenderar att ha en snabbare tillväxt i (alternativt långsammare tillbakagång av) marknadsarbetets omfattning per person i yrkesaktiv ålder. Den jämförelse som görs av utvecklingen i Sverige och USA sedan 1970 är helt i överensstämmelse med denna prediktion. Det finns heller inga argument i Anita Nybergs två inlägg som vederlägger det grundläggande sambandet. Men självklart lever vi inte i en värld av bivariata samband; flera andra faktorer – såsom lönebildningen, graden av regleringar på arbetsmarknaden och trygghetssystemens generositet – påverkar också huruvida en arbetsuppgift kommer att utföras i marknadssektorn. Men det är svårt att tro att USA skulle ha kunnat ha en drygt 25-procentig ökning i marknadsarbetets omfattning per capita sedan 1970 med ett svenskt skatetryck på arbete.

Anita Nybergs nya invändningar

I detta avsnitt bemöts mycket kortfattat Anita Nybergs fem invändningar i hennes andra inlägg (1999).

1. Nyberg hävdar att ”den offentliga sektorn varit av stor betydelse för ökningen i kvinnors sysselsättning”. Men som visades i Henrekson (1998b) så var den arbetstids-

2. Detta avser högskattestaten Kalifornien, i exempelvis lågskattestaten Texas är skattekillen än lägre (Davis & Henrekson 1999).

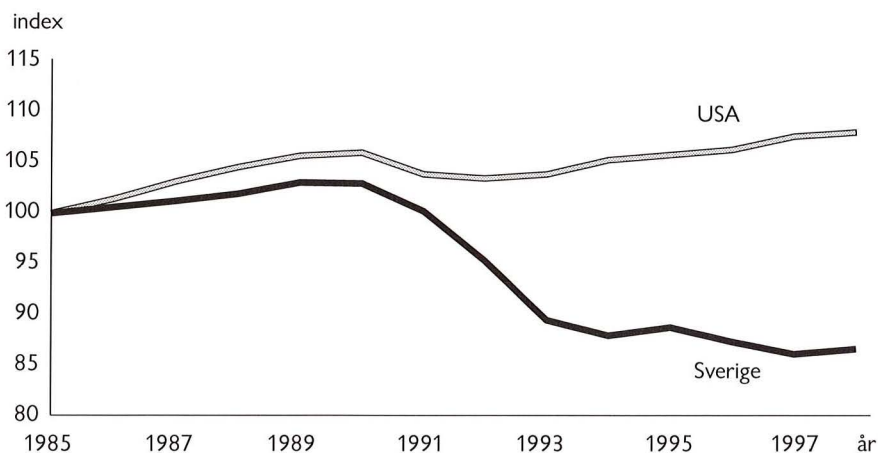
justerade sysselsättningsfrekvensen högre för kvinnor i fyra andra länder: USA, Danmark, Japan och Portugal. Av dessa länder har endast Danmark en stor offentlig sektor. I USA var kvinnors närvaro på arbetsmarknaden cirka 20 procent högre än i Sverige år 1994. Dessa fakta ger starka skäl att tro att om Sverige hade haft låga skatter på arbete och låg skattefinansierad kvinnlig sysselsättning, så skulle den preferensförskjutning bland kvinnor mot ökat förvärvsarbete som ägt rum *inte* gjort det svårare för kvinnor att ta sig ut på arbetsmarknaden. Kanske skulle det t o m ha varit tvärtom, eftersom den hushållsnära tjänstesektorn skulle haft lättare att utvecklas och därmed underlättat en ökning av kvinnors förvärvsarbete. Att sedan kvinnor i hög grad även i en ekonomi med mindre skatte- och mer marknadsfinansierad sysselsättning väljer att arbeta med liknande saker är en helt annan frågeställning än den vår debatt handlar om. Problemet med den svenska

lösningen är att lönearbetande kvinnor ofta tvingas ta anställning hos en monopolarbetsgivare. Ett sådant förhållande stärker sällan den egna förhandlingspositionen.

Nybergs egen figur 1 ger också en god illustration till vilka problem som uppstår i en ekonomi där stora grupper (läs: kvinnorna) är så beroende av att den egna sysselsättningen kan skattefinansieras. När skatteintäkterna faller får detta ett direkt genomslag på sysselsättningen. Samtidigt är skatten på arbete fortfarande så hög att den latent efterfrågan som finns ej kan tillfredsställas via privat osubventionerad produktion.

2. Genom att redovisa och jämföra amerikanska och svenska tidsanvändningsstudier försöker Nyberg motbevisa mitt påstående att den flexibla amerikanska ekonomin är bättre skickad att möta den efterfrågan på hushållsnära tjänster som uppstår när kvinnor lämnar hemmet. Den amerikanska studien avser förhållandena 1985, dvs för 14 år sedan. I *figur 1* jämförs den befolknings-

Figur 1. Den befolkningsjusterade sysselsättningsutvecklingen i Sverige och USA 1985–98, index 1985=100. (Källa: OECD Economic Outlook, december 1998 (data on disk), OECD Labor Force Statistics 1976–1996, 1997.) Befolkningen för 1997–98 har skattats med linjär extrapolering baserad på tio års historik. Sysselsättningen för 1998 avser OECDs prognos.

Anm: Indexserierna har definierats som (index för sysselsättning/index för totalbefolkning $\times$ 100).

justerade sysselsättningsutvecklingen i USA och Sverige sedan dess. Som vi ser har sysselsättningen i USA sedan 1985 ökat med 8 procent medan den under samma period minskat med 13 procent i Sverige. Från andra källor vet vi att utvecklingen av tjänstesektorn varit särskilt kraftfull, medan tjänstesektorn i Sverige genom neddragningarna i offentlig sektor t o m minskat sin sysselsättning.

Slutsatsen är att det inte går att med utgångspunkt från tidsstudier genomförda 1985 i USA och 1990/91 i Sverige dra de slutsatser Nyberg gör om dagens situation. För USA studeras ett år som ligger så långt tillbaka i tiden att stora delar av expansionen i tjänstesektorn ännu ej inträffat och för Sverige studeras ett år när tjänsteproduktionen i den offentliga sektorn låg på en absolut toppnivå.

3. Nyberg och jag är överens om att sysselsättningen i ett land bestäms av ett flertal faktorer. För att isolera effekterna just av skatter bör man därför genomföra en multivariat analys. I mitt förra inlägg citerade jag de resultat som erhålls av Stephen Nickells och Richard Layards (1999) breda utvärdering av den arbetsmarknadsekonomiska vetenskapens ståndpunkt vad gäller hur viktiga institutioner på arbetsmarknaden påverkar arbetslöshet, sysselsättning och produktivitetstillväxt. Eftersom analysen avser skatternas effekter på sysselsättningen och inte på arbetslösheten, så var det självklart att citera de resultat som avsåg just detta. I ett försök att motbevisa mig citerar Nyberg nu istället resultaten avseende effekterna på arbetslösheten. Jag hoppas att ingen läsare låter sig förledas av detta.

4. En fråga som jag funderat mycket på är vad som kan göras för att kvinnor skall få mer makt i näringslivet. Ett första mål skulle kunna vara att svenska kvinnor uppnår lika mycket makt i näringslivet som

kvinnor i USA och flera andra utvecklade länder. Se vidare Kvinnomaktutredningen (SOU 1998:6) där Anita Nyberg var sekreterare. Såsom närmare redovisas i Henrekson (1999) visar tillgänglig forskning att en god karriärutveckling förutsätter kontinuitet i arbetslivet. Den eftersläpning som idag uppstår för kvinnor under småbarnsperioden leder till att karriärutvecklingen blir lidande. Mot den bakgrunden tycker jag att det av jämställdhetsskäl är värt att just i detta fall fundera på om det inte är motiverat med ett avsteg från principen om att inte ge skattefördelar till tjänsteproduktion utförd i hemmet. Det är beklämmande att Nyberg väljer att raljera om att jag tydligen vill att mannen skall få göra avdrag för sin hemmafru.³ Nog kunde man väl hoppats på mer konstruktiva synpunkter från sekreteraren i Kvinnomaktutredningen?

5. Nyberg ifrågasätter möjligheterna att sänka skatterna ("Var ska vi ta?"). Sänkta skatter förutsätter lägre offentliga utgifter, men de offentliga utgifterna kan inte sänkas på grund av att massarbetslösheten gör människor beroende av bidrag för sin försörjning. Men minskat bidragsberoende bland människor i yrkesaktiv ålder förutsätter att fler arbetsuppgifter kan utföras på marknaden, vilket i sin tur – enligt min analys – förutsätter lägre skatteuttag på arbete. Det är just detta som är "den onda cirkeln för tjänstesektorn". Vad är slutsatsen? Menar Nyberg än en gång att vi ska hänge oss åt defaitism och nöja oss med att inget kan göras, dvs att massarbetslösheten skall bli en av svensk ekonomis mest fundamentala

3. Eftersom jag skriver "avdragsrätt [...] för arbete i andra människors hem" så visar ju redan denna formulering att den föreslagna avdragsrätten avser arbete utfört av andra än familjemedlemmar.

karaktäristika? Min uppfattning är att analysen istället visar att det är angeläget att inse att det är viktigt att utan vidare dröjsmål lägga fast en långsiktig strategi för ett minskat skattetryck på arbete. Därigenom kan den onda cirkeln långsamt vändas i en god cirkel och i takt med att människor övergår från bidragsberoende till egenförsörjning skapas ytterligare utrymme för skattesänkningar och tillväxt i marknadssektorn (skattebasen). På grund av Sveriges prekära utgångsläge (se Henrekson 1998b) kommer processen antagligen att bli både lång och svår, men detta talar ju bara än mer för att snabba åtgärder är av nöden.

Slutord

Jag har i denna avslutande artikel rekapitulerat huvudskälet till att lägre skatt på arbete på lång sikt ger förutsättningar för en utvidgad marknadssektor och därmed också högre sysselsättning. Ju lägre skatten på arbete är, desto mer sannolikt är det att det är mer privatekonomiskt lönsamt att en arbetsuppgift utförs yrkesmässigt på marknaden. Det finns därför skäl att tro att det i en lågskatteekonomi finns fler affärsidéer som kan exploateras kommersiellt. När väl en verksamhet öppnats upp för professionell produktion finns också betydligt större möjligheter att, precis som inom varuproduktionen, få till stånd produktivitetstillväxt, produktutveckling, kvalitetsförbättringar osv.

Anita Nyberg har i sina två inlägg inte framfört några bärande invändningar mot detta fundamentala samband. Hennes diskussion i det andra inlägget av sysselsättningen i privat och offentlig sektor, nästan femton år gamla tidsanvändningsstudier för USA, försök att raljera över min diskussion av den särskilt ansträngda situationen för

småbarnsmammor och citat av empiriska resultat avseende arbetslöshet i stället för (arbetstidsjusterad) sysselsättning har föga bäring på huvudfrågan. Nybergs egna ord (1999, s 71) ”jag förnekar inte att det kan finnas positiva effekter på sysselsättningen av sänkta skatter på arbete” är däremot uppmuntrande. Jag är efter vår diskussion fortfarande lika övertygad om att det behövs ett samlat program för en varaktigt höjd sysselsättningsnivå i Sverige och att sänkt skatt på arbete är en central komponent i ett sådant program.

Referenser

- Davis S J & Henrekson M (1999) *Small Business, Entrepreneurship and Economic Performance. Sweden and the United States in a Comparative Perspective*. Manuskript.
- Henrekson M (1998a) ”En ond cirkel för tjänstesektorn” *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 4, nr 2, s 137–151.
- Henrekson M (1998b) ”Från en ond cirkel för tjänstesektorn till en utvidgad marknadssektor” *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 4, nr 4, s 305–321.
- Henrekson M (1999) ”Kvinnors ekonomiska makt, tjänstesektorn och skatten på arbete” *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, under utgivning.
- Nickell S J & Layard R (1999) ”Labor Market Institutions and Economic Performance” I Ashenfelter O & Card D (red) *Handbook of Labor Economics Vol 3*. North-Holland, Amsterdam.
- Nyberg A (1998) ”Sänkt skatt på arbete? Subventioner av vit sysselsättning eller av ett tudelat samhälle och mäns fritid?” *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 4, nr 3, s 207–222.
- Nyberg A (1999) ”Kvinnor, män, arbete och skatter” *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 5, nr 1, s 63–71.
- SOU 1997:17, *Skatter, tjänster och sysselsättning*. Betänkande från Tjänstebeskattningsutredningen. Finansdepartementet, Stockholm.
- SOU 1998:6, *Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige*. Betänkande från Kvinnomaktutredningen. Fritzes, Stockholm.